

**Каменський Дмитро Васильович,**  
доктор юридичних наук, професор,  
професор кафедри правознавства  
Бердянського державного педагогічного університету

## **ФІНАНСУВАННЯ ДІЙ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ: ОЗНАКИ ПРОТИПРАВНОГО ДІЯННЯ**

Маючи досить громіздку назву, ст. 110-2 КК України «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» спрямована на протидію різним способам надання фінансової допомоги окремим особам чи незаконним об'єднанням, діяльність яких спрямована саме проти основ національної безпеки нашої держави.

У межах цієї роботи будуть проаналізовані ознаки об'єктивної сторони протиправного діяння – як з точки зору чинних нормативних формулювань, так і з точки зору відповідних матеріалів судової практики.

Почну з положень *de lege lata*. Як впливає зі змісту відповідних диспозицій заборони, злочином визнається: 1) фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України (ч. 1 ст. 110-2 КК); 2) фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ч. 1 ст. 110-2 КК). У наступних частинах заборони (ч. 3 і ч. 4) описані кваліфіковані (особливо кваліфіковані) склади злочину.

Таким чином, виходячи зі змісту наведених вище формулювань, зокрема через посилання на спеціальну мету, необхідним є встановлення

причинно-наслідкового зв'язку між наданням фінансової допомоги (фінансуванням) та діями, спрямованими на: зміну меж території або державного кордону України; насильницьку зміну конституційного ладу; повалення конституційного ладу; захоплення державної влади в Україні.

До слова схожу техніку нормативного описання криміноутворювальних ознак протиправного «фінансування» (наявність спеціальної мети, заохочувальної норми, зміст примітки) вітчизняний законодавець використав у ст. 258-5 КК «Фінансування тероризму».

Пункт 1 примітки до ст. 110-2 КК пропонує не досить якісне офіційне визначення поняття «фінансування дій»: фінансуванням дій передбачених у цій статті, є дії, вчинені з метою їх фінансового або матеріального забезпечення. Тобто, спираючись на логіко-граматичне тлумачення, фінансування – це дії з метою фінансового або матеріального забезпечення «дій». Останні означають саме дії на шкоду державному суверенітету та національній безпеці України. Водночас законодавець не визначає, що саме потрібно розуміти під «фінансовим забезпеченням» та «матеріальним забезпеченням», але при цьому чітко розділяє (протиставляє) ці поняття розділовим (протиставним) сполучником.

На мій погляд, законодавець міг би надати цьому поняттю більш розгорнутого змісту, наприклад шляхом закріплення невичерпного (орієнтовного) переліку способів фінансування.

Справедливий інтерес, із позицій практики правозастосування, викликає правильне розмежування понять фінансового та матеріального забезпечення описаних у ст. 110-2 КК протиправних діянь. У цьому аспекті ґрунтовний аналіз запропонували М. А. Рубащенко та С. М. Салтиков у спільній науковій статті. За результатами критичного аналізу проблем об'єктивної сторони кримінально-протиправного «фінансування» вони пишуть, що вкрай важливим стає розрізнення власне фінансового та матеріального забезпечення, з одного боку, і дій, які вчинені лише з метою

такого забезпечення, з іншого боку. Водночас, зауважують ці автори, ототожнення забезпечення з діями, які лише вчинені з метою забезпечення, що має місце на сторінках наукової літератури, призводить до неправильного розуміння проявів зовнішнього вираження суспільно небезпечного діяння, конструкції складу та моменту закінчення злочину. А тому пропонується виокремити такі форми вчинення злочину: а) дії, вчинені з метою фінансового забезпечення, та б) дії, вчинені з метою матеріального забезпечення описаних у диспозиції злочинних дій<sup>1</sup>.

Наведені форми суспільно небезпечних дій поширюються на обидва види фінансування (тобто на основні склади злочинів, передбачених ч. ч. 1 і 2 ст. 110-2 КК).

Таким чином, виокремлення альтернативних форм здійснення розглядуваного злочину породжує питання про характер їх співвідношення. Це проблемне питання ґрунтовно дослідив Р. Л. Чорний: він безпосередньо пов'язує фінансове забезпечення з фінансовими ресурсами, а матеріальне – з будь-яким майном або іншими предметами, зокрема тими, які в фінансово-правовому розумінні не є активом особи. При цьому цей автор обґрунтовано спирається, насамперед, на загальне розуміння «фінансів» як таких, передусім ураховуючи законодавче розуміння фінансових активів та фінансових послуг<sup>2</sup>.

Нарешті (лише в обмеженому форматі цих тез) момент закінчення злочинів, передбачених ч. 1 і ч. 2 ст. 110-2 КК, не повинен пов'язуватися лише з фактом передачі, збирання чи надання певних активів. Навпаки, ці дії повинні кваліфікуватись як закінчені з моменту здійснення будь-яких дій, метою яких є фінансове або матеріальне забезпечення. Це фактично

---

<sup>1</sup> Рубашенко М. А., Салтиков С. М. Проблеми об'єктивної сторони фінансування дій, учинених із метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 189. Режим доступу: [http://lsei.org.ua/1\\_2018/52.pdf](http://lsei.org.ua/1_2018/52.pdf)

<sup>2</sup> Черный Р. Л. Общественно опасное деяние в составе преступления, предусмотренного ст. 110-2 Уголовного кодекса Украины: проблемы толкования и совершенствования законодательства. *Leges vitae*. 2015. № 3/2. С. 102.

означає перенесення моменту закінчення на більш ранні стадії, коли винний створює лише опосередковану небезпеку для об'єкта злочину. Таким чином, варто підтримати наукову позицію про те, що основні склади злочинів (ч. ч. 1 і 2 ст. 110-2 КК) не є суто *формальними*. Фактично законодавець переніс момент закінчення цих злочинів на попередні стадії, що дає підстави говорити про *усічені* конструкції відповідних складів.

В умовно другому блоці висвітлюваного матеріалу пропоную звернутись до окремих матеріалів судової практики. Водночас потрібно зауважити про те, що судових вироків, ухвалених за ст. 110-2 КК починаючи з 2014 р. (коли цю статтю було включено в КК), наразі небагато.

**Кейс 1.** ОСОБА\_5, будучи достовірно обізнаним про те, що у 2014 р. у м. Луганськ було створено стійке ієрархічне об'єднання невизначеної кількості осіб (більше трьох) – терористичну організацію, так звану «Луганську народну Республіку» (далі – т.з. «ЛНР»), учасники якої на території України займалися вчиненням дій, що призводять до дестабілізації суспільно-політичної ситуації у державі, вчинив зазначений злочин за наступних обставин.

Реалізуючи свій злочинний задум, та, втілюючи його в життя, ОСОБА\_5 використовуючи свій мобільний телефон, через додаток Інтернет месенджера «WhatsApp» зв'язався з раніше йому незнайомим громадянином на ім'я «ОСОБА\_8», який є представником ПрАТ «Луганський патронний завод», що розташований у м. Луганську, на непідконтрольній українській владі території, та в ході спілкування, домовився з останнім про виготовлення для потреб ПрАТ «Луганський патронний завод» двох сталевих фланців, які в подальшому будуть використовувати на верстатах вказаного заводу. При цьому, ОСОБА\_5 повідомив, що йому необхідні грошові кошти для закупівлі матеріалу (сталі), з якого буде виготовлено два фланці, а також для здійснення розрахунків з працівниками, які виконують роботи по його виготовленню.

У подальшому ОСОБА\_5 отримав від представника ПрАТ «Луганський патронний завод» креслення фланців, які необхідно було виготовити, використовуючи потужності ТОВ «Техносервіс». Крім того, під час спілкування з ним ОСОБА\_5 повідомив, що на закупівлю матеріалу (сталі) йому необхідно приблизно 1700 доларів США, а на виконання робіт, приблизно 900 доларів США. Особа на ім'я «ОСОБА\_8» погодився на пропозицію ОСОБА\_5 та повідомив, що грошові кошти йому передасть ОСОБА\_9. Згодом ці кошти були передані, а металеві фланці виготовлені на виконання замовлення.

Таким чином, зазначив суд, ОСОБА\_5 виконав усі дії, які вважав необхідними для фінансування дій, які полягали в матеріальному забезпеченні, а саме наданні речей матеріального світу (обладнання) для ПрАТ «Луганський патронний завод», з дислокацією у м. Луганську, яке необхідне для налагодження лінії виробництва набоїв для стрілецької автоматичної зброї, яка повинна була використовуватися представниками т.з. «ЛНР», під час вчинення ними злочинних дій, спрямованих на зміни меж території України на порушення порядку встановленого Конституцією України.

Водночас злочин не було закінчено з причин, які не залежали від волі ОСОБА\_5, оскільки його самого та транспортний засіб, в який було завантажено виготовлені два фланці, було затримано на території ТОВ «Техносервіс» співробітниками СБУ в Харківській області.

Дії ОСОБА\_5 суд кваліфікував за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 110-2 КК<sup>1</sup>.

**Кейс 2.** Ще один приклад. Вироком Мар'їнського районного суду Донецької області дії ОСОБА\_4 були кваліфіковані за ч. 1 ст. 110-2 КК.

Суд установив, що в липні 2018 р. ОСОБА\_4, усвідомлюючи факт тимчасової окупації окремих районів, міст селищ та сіл Донецької області

---

<sup>1</sup> Вирок Московського районного суду м. Харкова. Справа № 643/16521/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82296830>.

та створення у них незаконних органів управління, основним завданням яких є насильницька зміна меж території України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, вирішив вчинити дії, спрямовані на фінансування діяльності органів місцевого самоврядування «ДНР», головною метою яких є зміна меж території України.

ОСОБА\_4, будучи радикально налаштованим, не сприймаючи державну владу в Україні, підтримуючи політичні погляди представників влади «ДНР», керуючись власними переконаннями, під час користування адресою електронної пошти, яка зареєстрована і належить ОСОБА\_4, неодноразово отримував електронні повідомлення з рекламною пропозицією переглянути новини самопроголошеної республіки «ДНР».

Далі, ОСОБА\_4 перебуваючи в м. Дніпро, де тимчасово винаймав квартиру для проживання, отримав лист на свою електронну пошту, де було зазначено, що прихильники політики та ідеологічної спрямованості «ДНР», діяльність яких спрямована на зміну меж території України, перебуваючи на території України, можуть своїми діями підтримати владу «ДНР», а саме: надати фінансову допомогу, яка необхідна для розвитку діяльності органів місцевого самоврядування «ДНР».

Після перегляду зазначеного листа ОСОБА\_4 зі своєї поштової адреси відправив повідомлення на електронну адресу «ІНФОРМАЦІЯ\_4» для уточнення механізму надання допомоги представникам влади «ДНР», яка необхідна для розвитку діяльності органів місцевого самоврядування «ДНР». На повідомлення було отримано відповідь від особи на ім'я ОСОБА\_5, з якого йшлося, що на даний час терміново фінансової допомоги потребують співробітники Донецької міської ради, діяльність яких направлена на встановлення стійких ідеологічних поглядів влади «ДНР» серед населення м. Донецьк та для підвищення заробітної плати зазначеним співробітникам, а також для проведення постійних агітаційних заходів.

Також в зазначеному листі особа на ім'я ОСОБА\_5 повідомив, як саме потрібно передати грошові кошти.

Продовжуючи реалізацію свого злочинного умислу, спрямованого на фінансування діяльності органів місцевого самоврядування «ДНР», а саме на передачу грошових коштів для підвищення заробітної плати співробітникам Донецької міської ради та проведення постійних агітаційних заходів серед населення м. Донецьк, ОСОБА\_4 15 липня 2018 р. обміняв власні грошові кошти у розмірі 26 220 грн на 1000 дол. США.

Згодом, прибувши на автовокзал м. Курахово Донецької області, ОСОБА\_4 передав грошові кошти у розмірі 1000 дол. США раніше невідомому чоловіку для особи на ім'я ОСОБА\_5 на територію «ДНР» з метою фінансування діяльності органів місцевого самоврядування «ДНР»<sup>1</sup>.

Отже, як узагальнювальний висновок, варто наголосити на такому: практика застосування ст. 110-2 КК підкреслює важливість юридично коректного встановлення змістових зв'язків між конкретною формою фінансування (із уточненням конкретного способу) та кінцевою метою такого фінансування, що описана в ч. 1 та ч. 2 ст. 110-2 КК.

---

<sup>1</sup> Вирок Мар'їнського районного суду Донецької області. Справа № 200/17304/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79500363>.